

Д.С. ПУШКИН

ТАНЛАНГАН
АСАРЛАР

4 ТОМЛИК

УЗБЕКИСТОН ССР ДАВЛАТ НАШРИЕТИ
ТОШКЕНТ—1955

СУВ ПАРИСИ

ДНЕПР ҚИРҒОҒИ. ТЕГИРМОН.

ТЕГИРМОНЧИ ва унинг ҚИЗИ

Тегирмончи

Шундай, шундай сизлар, навжувон қизлар,
Ҳаммангиз — ҳаммангиз аҳмоқсиз. Ахир,
Модомиқи, тузук, бадавлат одам
Кўнгил қўяр экан, сиз этагидан
Маҳкам тутинг; қайси йўллар бланми?
Ақл блан, одоб блан албатта,
Ба'зан қаттиқ туриб, ба'зан эркалаб,
Уни йўлга солмоқ даркор. Ва ба'зан
Тўйдан ҳам гап очиб қўймоқлик лозим.
Лекин, энг муҳими — номусингизни,
Бебаҳо гавҳарни сақланг беғубор.
Номус деган нарса — бу бир калима,
Оғиздан чиқдими, қайтиб кирмайди.
Агар тўйга сра умид бўлмаса,
Бирон ўлжа, ёки қариндошларга
Ғанимат иложин қилмоқлик зарур.
Уйлаш керак: «Мени мангу севиб у,
Эркалатиб юрабермас-ку» асло!
Сиздан ҳам тузукроқ ўй чиқармикан?
Йўқ. Дарҳол идрокни йўқотасизу,
Унинг барча истак — хоҳишларини
Текин ижро қилиш сизга гўё бахт.
Барингиз узун кун сеvimли дўстнинг
Бўйнига чирмашиб ётмоққа ҳозир.
Лекин, қарабсизки, сеvimли дўстдан

Асар ҳам қолмапти, оти ўчипти,
Сиз бўлса сўппайиб, ҳечбир нарчасиз
Қолаберибсизлар, эҳ, эси пастлар!
Сенга юз марталаб айтмаб эдимми:
Қизим, ахлоқ бўлма, кўзингга қара,
Бой бериб қўймагин яна бахтингни;
Қўлдан чиқармагин бек йигитни ҳеч;
Ҳалок бўлма яна беҳуда. Мана —
Айтганим келдими?.. Энди ўтиргин
Қайтариб бўлмасни ёдингга олиб
Зардоб ют, қон қусу, йиғла ҳамиша.

Қ и з и

Сен нега, у мени ташлади, дейсан?

Тегирмончи

Нега эмиш! Ахир, у тегирмонга
Ҳафтада неча бор келиб кетарди?
Тўғрими? Бир кун ҳам канда қилмасди,
Ҳатто, икки бор ҳам келарди кунда.
Сўнгра-чи, камнамо, жим бўлиб кетди,
Тўққиз кун кўрмадик. Бунга не дейсан?

Қ и з и

У жуда банд, ахир, озми ташвиши?
Ўзинг биласан у, тегирмончимас.
Унинг ишларини сув бажармайди.
У доимо менга ўз ишларини
Барча ишлардан ҳам оғирроқ, дейди.

Тегирмончи

Ишон унга! Ҳечқачон бек тойифаси
Ишлармиди, нима ҳам қилар эди?
Ов қилар, доимо ишрат суради,
Қўни-қўшнилари қилади хафа,
Сиз шўрликни алдаб йўлдан уради,
Ўзи ишлар эмиш; ачинарлик-а!
Ҳали менинг учун сув ишлайдими? ..

Менда туни-куни тиним борми, хўш?
Ҳали у ер чирик, бу ер тешилган,
У ер шикаст еган, бу ер сизмоқда,
Қизим, сенга гап бор эди бу ҳақда:
Бекдан тегирмонни тузатиш учун
Озроқ пул ололсанг, соз бўлар эди.

Қ и з и

Оҳ!

Тегирмончи

Нима бўлди?

Қ и з и

Бас, жим! От дукуллади...

У, келди у!

Тегирмончи

Қизим, эҳтиёт бўлгин.

Айтганимни эсдан чиқазиб қўйма...

Қ и з и

Ана келди, ана!

(Князь киради. Жиловдор унинг отини олиб чиқади).

К н я з ь

Салом, азизим!

Омонмисан, ота!

Тегирмончи

Марҳаматли бек,

Буюргайсан. Қўпдан бери биз сенинг

Нурли кўзларингга интизор эдик.

Энди сени меҳмон қилай ҳурматлим!

(Кетади)

Қ и з

Оҳ, ниҳоят мени эсга олибсан!

Шунчалар йўлингга интизор этиб

Эзиб, қийнашликка уялмадингми?

Нималар келмади менинг бошимга?

Не-не ваҳималар босмади мени?
Балки, оти уни ботқоққа, ёки
Учурымга отиб, ташлаб кетгандир,
Балки, айиқ енгган қалин ўрмонда,
Балки, у хастадир, тўшакда, балки,
Мени севганидан тамом пушаймон...
Бутун нарса кириб чиқди бошимга.
Ахир кўрдим. Шукур! Сен соғ ва омон;
Мени аввалгича севасан. Жоним,
Шундай эмасми?

Князь

Шундай, фариштам, шундай,
Йўқ, ундан ортиқроқ...

Қиз

Броқ кўп ғамгин
Кўринасан, нега?

Князь

Мен ғамгинманми?
Шундай туюлгандир сенга, эҳтимол,
Сени кўрарканман доим шодман.

Қиз

Йўқ.

Шод экан чоғингда узоқдан менга
Учиб келиб, дарҳол: дилбарим қайда,
Не этар? — дер эдинг ва толпинардинг.
Сўнг ўпар; кайфинг не? Мени шу қадар
Эрта кутганмидинг? — дея сўроқлар;
Энди бўлса, ма'юс, тинглайсан жимжит,
Қучмайсан, ўпмайсан ҳам кўзларимдан?
Ҳушинг жойидамас, не бўлди сенга?
Ёки мендан араз қилиб қолдингми?

Князь

Риёкорлик қилиб турмоқ бежуда;
Рост гапирдинг, қайғу ётар дилимда:

Сен уни эркалаш, севишлар блан
Тарқатолмас, енгил этаолмассан,
Сен бўлаолмассан ҳатто қайғудош.

Қ и з

Бўлолмаслик сенинг қайғингга йўлдош
Оғир менга, оғир, асрорингни оч!
Амр этсанг — йиғларман, рози бўлмасанг
Сени койитмасман кўздан тўкиб ёш.

К н я з ь

Нега гапни чўзмак? Ахир бу савдо
Қанчалик тез битса, шунча яхши-ку:
Азиз дўстим, фоний дун'ёда сра
Мустаҳкам ва пухта ҳечнима йўқдир,
На аслзодалик, на ҳусн, на давлат;
Ҳеч кимса балони барҳам беролмас.
Шундаймасми, мана биз ҳам, азизим!
Биз бахтиёр эдик, айниқса мен-чи;
Сенинг севгинг блан бахтиёр эдим;
Бошимга ҳарқандай савдо тушса ҳам,
Ҳаржойда бўлсам ҳам, қимматли дўстим,
Асло чиқармасман сени эсимдан.
Башарти бир нарса йўқатсам, унинг
Ўрнини дун'ёда ҳечнарсга босмас.

Қ и з

Нима деганингни англаганим йўқ,
Ва лекин, бир қўрқув босмоқда ёмон.
Тақдирда хатарнок бало бор чоғи;
Эҳтимол, кутади айрилиқ.

К н я з ь

Топдинг.

Тақдирда айрилиқ ёзилган экан.

Қ и з

Қим ажратар экан? Нима, мен сенинг

Изингдан боришга ожизмиканман?
Худди ўғил бола янглиғ кийиниб,
Орқангдан кетарман ва доим сенга
Хизматда бўларман сафарда, жангда;
Урушдан қўрқмайман.— Сени кўрсам, бас.
Йўқ, йўқ ишонмайман! Эҳтимол, мени
Синамоқчидирсан ва ёки бирор
Беҳуда бир ҳазил ма'қул тушгандир.

К н я з ь

Йўқ, букун дилимга ҳазил сиғмайди.
Сени синашга ҳам йўқ эҳтиёжим;
Узоқ сафарни ҳам кўзлаганим йўқ;
Урушга ҳам эмас, уйда қоламан.
Лекин видо'лашмоқ керак мангулик.

Қ и з

Тўхта, тўхта тўлиқ англадим энди...
Уйланаётирсан.

(Князь жим)

Уйланмоқчисан!

К н я з ь

Нима ҳам чора бор? Ўзинг ўйлаб кўр,
Беклар қизлар каби эркин эмаслар?
Улар уйланмаслар севиб юракдан!
Ўзга риояси ва бировларнинг
Фойдасини кўзлаб ёр оладилар.
Қайғингни тарқатар тангри ва замон;
Мени унутмагин, бу рўмолни ол,
Ўзим ўраб қўяй, кел бери, жоним!
Мана бу марварид ҳам сенга эди.
Бу ҳад'я отангга. Унга бер.

(Олтин солинган ҳам'ённи қизга беради)

Хайр.

Қ и з

Тўхта, тўхта; сенга гапим бор эди,

Ҳаҳ, нима эди?

Князь

Эсла.

Қиз

Мен тамом

Сен учун тайёр... Йўқ, у эмас... Тўхта —
Мумкин эмас ахир, ҳамишаликка
Мени ташласангу... Ҳамон у эмас...
Ҳа... Бундай ҳа, менинг қалбим тагида
Букун сенинг болаиғ қимираб қолди.

Князь

Бечора! Не этмоқ керак, не чора?
Ақалли гўдак-чун ўзингни асра.
Болаиғни, ҳам сени ташламасман ҳеч.
Сизларни кўргали, эҳтимол, ўзим
Келиб ҳам турарман. Уртанма, юпан,
Энг сўнги мартаба қучоқлайин, кел!

(Кетатуриб)

Уҳ! Битди — кўнглим тинолгандай бўлди.
Мен бўронни кутган эдим, лекин иш
Жуда силлиқ, жуда енгил тугади.

(Кетади. Қиз қотиб қолади)

Тегирмончи

Қани тегирмонга кирсалармикан...
У, қайда у? Қизим, бек қани? Сўйла!
Бай, бай! Мунча гўзал экан бу рўмол!
Марваридни қара! Бари асл тош!
Кўзингни олади, ярқирайди-я!
Шоҳона бир ҳад'я, бек саховаткор!
Бу, нима бу? Ҳам'ён! Пул эмасмикан?
Нега сен индамай, тек туриб қолдинг?
Тилинг боғландими? Тўсатдан келган

Қутилмаган бахтдан эсинг оғдими?
Ёки гаранг бўлиб қотиб қолдингми?

Қ и з и

Асло ишонмайман, бу мумкин эмас,
Мен уни шунчалик қаттиқ севардим.
У, ёки ҳайвонми? Ва ёки унинг
Қўнгли қора?

Тегирмончи

Қимни айтаётирсан?

Қ и з и

Ота, айт-чи, уни мен хафа қилиб,
Бездириб қўйдимми? Ёки чиройим
Бир ҳафтада шунча хазон бўлдимми?
Совутдилармикан? Йўлдан оздимми?

Тегирмончи

Қизим, сенга нима бўлди? Сўйла тез!

Қ и з и .

Отажон, ҳов ана! — у, жўнаб кетди
Ва мен овсар уни қўйиб юбордим.
Нега этагидан маҳкам тутмадим?
Нега осилмадим от юганига!
Қошки тирсагимдан чолиб ташласа,
Қошки-ди, шу ернинг ўзида мени
Топтаса отининг туёқларида.

Тегирмончи

Алакляётирсан!

Қ и з и

Қараңг-а, ота,
Беклар қизлар каби эркин эмасмиш.
Ва улар ҳечқачон севиб юракдан

Уйланмас эмишлар...
Ҳа, шундай эмиш.
Лекин сени элгиб ўз саройимга
Сирли ҳарамимга олиб кирарман,
Бахмал, кимхобларга чирмаб ташларман
Дея, ҳийла-найранг блан алдашда,—
Ҳатто қасам ичиб, кўнгил овлашда ---
Улар жуда эркин, доимо эркин;
Сизғириб худди тун ярмида шўрли
Қизларни турғизиш ва тонгга қадар
Тегирмон кетида ўтқизмоқ учун
Улар эркин. Бизнинг шўримиз блан
Беклар ўз кўнглини доим юпатиб,
Завқланишни жуда яхши кўради.
Сўнгра, хайр, азизим, сенга катта йўл;
Истаганингни сев.

Тегирмончи

Гап бундай дегин!?

Қизи

Айт-чи, ота, менинг кундошим кимдир?
Топмайин қўймасман, у, бадқирдорни
Ва унинг юзига шартта айтарман:
Князьдан узоқлаш,— билмайсанмики,
Икки она бўри бир ғорга сиғмас.

Тегирмончи

Жинни! Қайлиқ олар эса бекзода
Ким унга тўсқинлик қилаоларди?
Сенга айтмовдимми, ана...

Қизи

У худди

Яхши бир одамдай хайрлашолди;
Ҳад'ялар ҳам берди — яна қандайин!..
Пул берди. У товон тўламоқ бўлди!
Миш-миш чиқмасин учун ша'нида
Ва ёш хотинига етмасин учун,

У, менинг тилимни ёгламоқ бўлди.
Ҳали, нима эди; унутибман,— ҳа,
Яхши қараганинг учун сен унга,
Қизингни у блан бирга қўйганинг,
Қизни этмаганинг учун эҳтиёт...
Мана бу ҳам'ённи сенга деб берди.
Менинг ҳалокатим сенга қўл келди.

(Ҳам'ённи унга беради)

Тегирмончи *(кўзида ёш)*

Бошимга қандайин балолар тушди,
Нималар эшитдим! Гуноҳ эмасми,
Аччиқ та'наларни отмоқ отанга!
Сен менинг бирдан-бир ёлғизим эдинг,
Кекса ҳаётимнинг танҳо юпанчи,
Қандай қилиб сени эрка этмайин?..
Ёмон ўтаганим учун оталик —
Бурчин, худо ўзи берди жазони.

Қиз

Нафасим бўғилди! Оҳ, шўрлик бошим!
Бўйнимдан бўғади совуқ бир илон...
Инжу эмас, илон блан у чирмаб
Кетди.

(Марваридни узади)

Тегирмончи

Эсингни йиғ.

Қиз

Мен шундай қилиб,
Ла'нати эй илон, сен эй кундошни
Парча-парча қилиб ташлар эдимки...

Тегирмончи

Алақлаётирсан, менинг жон қизим!

Қ и з и (*рўмолини ечади*)

Мана менинг бадбахт тожим, ифлос тож!
Бутун ардоқлаган, эҳтиётимдан,
Бутун номусимдан кечган вақтимда,
Маккор ёв шу блан қўшганди бизни.
Биз айрилдик — энди чириб кет сен ҳам.

(*Рўмолини Днепрга ташлайди*)

Энди ҳамма битди...

(*Ўзини дар'ёга ташлайди*)

Ч о л (*йиғлар экан*)

Шўрлик толи', оҳ!

КНЯЗЬ САРОЙИ

Тўй. Қайлиқ-куёв стол атрофида ўтирадилар.

МЕҲМОНЛАР. ҚИЗЛАР ХОРИ.

С о в ч и

Ҳайҳай, жуда ажаб бир тўй қилдик-да.
Салом эй бек, энди қайлиқ муборак!
Худо, сизга иноқ, сиз турмуш берсин,
Бизга сизнинг соянгизда айш-сафо.
Гўзал қизлар, нега жимиб қолдингиз?
Товушингиз нега тинди оққушлар?
Ё қўшиқлар одош бўлиб қолдимиз?
Ё қўшиқдан қуридимиз ҳалқумлар?

Х о р

Совчи гапни пайқаб ол,
Эй совчи, анқов совчи!
Қайлиққа борар эдик,
Полизга кириб қолдик,
Бочка пиво тўкилди.
Капусталар ҳўл бўлди.
Четанларга қоқиндиқ,
Устунларга топиндик.
Устунчаю — устунча,
Тез бўл, ўтмасин фурсат,
Қайлиққа йўлни кўрсат.
Совчи, совчи, ҳой совчи,
Ҳам'ёнчага қўлни сол,
Пул шилдираб туради,
Қизлар кўнглин олади.

С о в ч и

Қўшиқни хўп топдинглар, мазоқчилар!
Манг, олинглар, совчини қарғаманглар.

(Қизларга пул беради)

Б и р т о в у ш

Майда тош ва сариғ қумлар устидан
Чопиб ўтди равон ва шошқин дар'ё,
Икки балиқ ўйнар шошқин дар'ёда
Икки балиқ, кичик иккита човоқ.
Эшитдингми, балиқ — сингил сен буқун
Дар'ёмизда ажаб бир иш бўлганмиш?
Оқшом гўзал бир қиз дар'ёга ўзин
Ташлаб, севганини қарғишлаганмиш.

С о в ч и

Ойим қизлар қандай қўшиқ бўлди бу?
У тўйда айтилмас эди шекиллик?
Уни ким бошлади, ким?

Қ и з л а р

Йўқ, мен эмас...
Мен эмас... Биз эмас... Биз бошламадик...

С о в ч и

Ахир уни айтган ким?
(Қизлар орасида саросималик пичир-пичир гап)

К н я з ь

Мен биламан.
(Ўрнидан туради. Жиловдорга секин гапиради)

У яширин бунда кириб олипти.
Дарҳол уни чиқар; киргизган одам
Ким экан; билиб ол!

(Жиловдор қизлар олдига келади.)

Князь (*ўтиради. Уз-ўзига*)

Ушанинг ўзи,
Шов-шув кўтариши аниқ бу ерда,
Уятга кўмилиб, шарманда бўлиб,
Қочишга жой бўлмас менга.

Ж и л о в д о р

Топмадим.

Князь

Ахтар. Мен биламан... Шунда... Қўшиқни
Уша айтди.

М е ҳ м о н

Ҳай-ҳай хўп асал бўпти!
Тилингни кесади, фақат аччиқроқ
Ширинроқ қилганда яхши бўларди.

(Қиз-куёв ўпишадилар. Заиф бир фар'ёд эшитилади)

Князь

Уша! Ана унинг рашкли товуши.

(Жиловдорга)

Хўш?

Ж и л о в д о р

Уни ҳеч ердан топмадим.

Князь

Аҳмоқ!

Т ў й б о ш и (*ўрнидан туриб*)

Фурсат бўлмадими, бегим хонимни
Қуёвга топшириб, қовушганларнинг
Бошларига хмель сочсак, не дейсиз?

(Барча ўринларидан қўзғалди)

С о в ч и х о т и н

Албатта, албатта, хўроз тортилсин!

(Қайлиқ-куёвга пиширилган хўроз тортилади ва бошларидан хмель сочиб, сўнг ётоқхонага олиб кирадилар)

С о в ч и х о т и н

Бегим хоним, сра қўрқма, йиғлама,
Мўмин қовул бўлгин.

(Қайлиқ-куёв ётоққа кетадилар. Совчи хотин за тўйбошидан бошқа барча меҳмонлар тарқайдилар)

Т ў й б о ш и

Қадаҳ қайда? Мен
Дарча орқасида бутун тун бўйи
Югириб чиқаман. Ичганим тузук!

С о в ч и х о т и н

(Унга май қуйиб беради)

Қўтар омонликка, ол;

Т ў й б о ш и

Уҳ! Ташаккур.
Ҳамма нарса омон-саранжом топди
Тўй ҳам яхши ўтди, шундайми?

С о в ч и х о т и н

Шукур.
Ҳаммаси соз, фақат бир гап кўнгилни
Жуда хижил қилиб қўйди.

Т ў й б о ш и

Нима у?

С о в ч и х о т и н

Худойим билади, аллама бало,
Тўйда айтмайдиган қўшиқ айтилди.

Т ў й б о ш и

Бу қизлар бор ерда бир гап чиқмасдан
Сра мумкин эмас! Ахир бегимиз —
Тўйини булғатиш осон ишмикан?
Хўш, энди бўлмаса, мен ҳам жўнайин
Хайр энди, қудача.

(Кетади)

С о в ч и х о т и н

Дил нотинч! Тўйини
Бехосият кунда қилдик шекилли.

КНЯЗЬ ХОТИНИНИНГ ХОНАСИ

БЕКАЧ ва ОҚСОЧ ХОТИН

Б е к а ч

Табл чалдилар, жим! Йўқ, у келмапти.
Она жон, у яхши куёв эди, оҳ!
Олдимдан бир қадам нари кетмасди,
Кўзини кўзимдан олмасди асло,
Уйланди-ю иш ҳам айниди тамом.
Ҳозир мени саҳар чоғи уйғотиб,
Отни эгалла деб буйруқ қилади;
Худо билсин, қайда кезар то кеч тун?
Қайтади-ю, жиндак ширин сўз айтиб,
Эркалайди, силаб юзимни, гўё
Овутган бўлади; шугина, холос.

О қ с о ч

Хоним бекам, эркак деган бир хўроз:
Қўқу-қўқу! Ёзди қанот ва парвоз.
Хотин бўлса, худди-худди курк товуқ:
Тухум бос-да, ўтир, ўтир жўжа оч.
Куёв экан зерикмайди сенла ўтириб,
Ичмайди, емайди қараб тўймайди;
Уйландими — ташвиш — иш кўпаяди;
Ҳали, қўшнисига кириб чиқмоқчи,
Ҳали лочин блан овга кетмоқчи,
Қарабсан, урушга жўнаб қолмоқчи,
Иш қилиб у сра уйда турмайди.

Б е к а ч

Ё бирор ма'шуқа топдими экан?
Не дейсан?

О қ с о ч

Гапирма, ботма гуноҳга;
У кимни сендан афзал кўраркан?
Сенинг қўлинг блан: сендаги чирой,
Одоб, ақл. Ўзинг, ахир, ўйлаб кўр;
У сендай гавҳарни тополармиди?

Б е к а ч

Тангри эшитганда тоатларимни
Бола ато қилар эди ва унда
Қайтадан иситиб олардим уни.
О! Ҳовли овчилар блан тўлипти,
Эрим уйга қайтди. Кўринмайди-ку?

(Овчи киради)

Бек қани, қаёқда?

О в ч и

Бек-ми, бизларни
Қайтишга буюрди.

Б е к а ч

Ўзи қаерда?

О в ч и

Днепр бўйида ўрмонда қолди.

Б е к а ч

Сиз ҳам якка, танҳо қолдириб уни
Келавердингизми? Ҳай, эсиз, эсиз?
Сиздай хизматчига қолган кунга хайф!
Дарҳол кетга қайтинг, югуринг дарҳол.
Бизни сизга хоним юборди денглар.

(*Овчи кетади*)

Эй, тангрим! Үрмонда, қора кечада,
Ёввойи ҳайвон ҳам ёвуз инсон ҳам,
Жину-алвастилар санқиб юради;
Яна бирон бало бўлмаса эди.
Тез, бут олдига шам ёқиб қўйгин, тез!

О қ с о ч

Ҳозир, ҳозир, чироғим, ҳозир...

ДНЕПР. ТУН.

С у в п а р и л а р и

Уйнаб, кулиб яшаймиз,
Дар'ё ости бизга жой;
Тунда сузиб чиқамиз,
Иситади бизни ой!

Дар'ё остини тунда
Севамиз тарк этишни,
Очиқ бош блан бунда
Сув кўксини кесишни.

Бир-бировни чақириб,
Жаранглатсак ҳавони,
Кўк ва нам сочлар қуриб,
Силкинса кирса жони.

Б и р и

Тис! Бутоқлар тагида
Пусунмоқда бир қора:

Б о ш қ а б и р и

Ерда юради биров,
Ой блан бизлар ора.

(Яширинадилар)

Князь

Қайғулар қуршаган ошино ерлар!
Бұларнинг ҳаммаси менга танишдир;
Мана ўша эски таниш тегирмон!
Ишдан чиқиб тамом бўлибди вайрон;
Паррақларда энди шовқин тинипти.
Тоши ҳам айланмай тўхтаб қолипти.
Қизининг дардига чидайолмасдан
Эҳтимол, бечора чол ҳам ўлгандир.
Елғиз сўқмоқ йўл бор эди, битипти,
Энди ҳечким ортиқ бу ерга келмас.
Наҳотки, манови қалин чакалак
Ўша четан қўра — кичик боғ экан?
Мана у муқаддас эман оғочи,
У ана шу ерда мени қучоқлаб
Бошларини эгиб жим қолган эди.
Мумкинмидир?..

(Дарахтларга яқин келади, хазон тўкилади)

Нима ҳол бу? Япроқлар
Бирдан хазон бўлиб менинг бошимга
Кул каби соврилди ва эман эса,
Ла'нат дарахтидай яланғоч, қора,
Туриб қолди менинг қаршимда...
(Чол киради. Жулдур кийимда, ярим яланғоч)

Чол

Салом.

Салом, куёв!

Князь

Кимсан?

Чол

Шу ерлик қузғун.

Князь

Мумкинми? Бу ахир тегирмончи-ку.

Ч о л

Нима тегирмончи? Аллақачонлар,
Тегирмонни ўтроқ жинларга сотдим
Ва пулларни асраш учун сихрли
У пари қизимга топшириб қўйдим.
У пуллар дар'ёнинг қумликларига
Қўмилиб қўйилган, шунда ётади,
Ва уни биркўзлик балиқ асрайди.

К н я з ь

Ақлдан озипти бечора. Ўйи —
Бўрон сўнгидаги булутдай тарқоқ.

Ч о л

Утган оқшом нега бизга келмадинг?
Базмимиз бор эди, кўп кутдик сени.

К н я з ь

Мени ким кутди?

Ч о л

Ким? Шубҳасиз қизим!
Мен барча нарсага лоқайд қарайман.
Қизим туни блан, азонга қадар
Сен блан ўтириб қолса ҳам, унга
Эрк бергум, ҳечқачон ҳеч сўз демайман.

К н я з ь

Шўрлик тегирмончи.

Ч о л

Нима тегирмончи менинг! Мен қузгун,
Ахир, тегирмончи эмас, дедим-ку!
Ажойиб ҳодиса: (эсингда борми?)
Ўзини дар'ёга ташлаганда у,
Мен изма-из чопиб бордим, чўққидан
Сакрар бўлганимда, ноҳас, қўлтиғим
Остидан ёзилиб икки зўр қанот

Ушлаб қолди мени ҳавода. Шундан
Бери ҳали унда ва ҳали бунда
Учаман. Ва ҳаром ўлган молларни
Чўқийман ва ба'зан мазорга қўниб
Тинмай қағирлайман.

К н я з ь

Нақадар аянч!

Ким қўриқлар сени?

Ч о л

Мени қўримоқ

Ёмон бўлмас; қариб қолдим ҳам тентак,
Мени қўриқлайди, шукур, бир қизча —
Сув қизи.

К н я з ь

Ким дединг?

Ч о л

Менинг набирам!

К н я з ь

Унинг сўзин англаш ҳеч мумкин эмас.
Чол, бунда сен очдан ўлиб кетарсан,
Ё ўрмоқда бирор ҳайвон ем қилар,
Саройимга олиб кетай, қани, юр?
Мен блан яшарсан. Хўш нима дединг?

Ч о л

Сенинг саройингга? Бормайман! Раҳмат!
Тузоққа соларсан ва балки сўнгра
Марваридлар блан бўғарсан тагин.
Бу ерда мен ҳаёт, эркинман ва тўқ.
Сенинг саройингни истамайман, қўй!

(Кетади)

К н я з ь

Бунинг ҳам гуноҳи менинг бўйнимда!
Ақлдан ажралиш нақадар мудҳиш!
Бундан ўлган яхши; ўлиқларни биз
Доим ҳурматлаймиз, дуо қиламиз
У блан ҳаркимни ўлим тенглайди.
Лекин эсдан озган ҳарқандай киши
Одамликдан чиқиб қолади, шаксиз.
Тилнинг берилгани унга беҳуда,
Не деганин билмас ва ҳайвон уни
Ўзига оғайни дея танийди;
У ҳаммага мазах, ҳаммага эрмак,
Бунинг чун тангри ҳам жазо бермайди.
Бояқиш чол! Унинг қизғонч чеҳраси
Пушаймон ўтига ташлади мени.

О в ч и

Ана у, ниҳоят тополдик уни!

К н я з ь

Хўш, ўзи нима гап?

О в ч и

Бекач юборди.

У сендан хавотир.

К н я з ь

Меҳрибонлигин

Ҳазм қилолмайман! Мен гўдакмидим,
Асло мураббисиз жилаолмасам?

(Кетади. Дар'ё юзида сув парилари пайдо бўлади)

С у в п а р и л а р и

Хой, сингиллар, уларни

Қувалаб етсакмикан?

Шовқинлаб отларини

Боплаб ҳуркитсакмикан?

Кеч. Тўқайлар қорайди;

Совинди дар'ё теги.

Хўрозлар қичқиришди,
Ой ҳам инига инди.

Б и р и

Бироз турайлик, опа.

Б о ш қ а б и р и

Йўқ; бўлди, бўлди, бас, бас,
Хонбека бўлар хафа,
Мунтазир, омон бермас.

. (Яширинадилар)

ДНЕПР ОСТИ.

СУВ ПАРИЛАРИНИНГ САРОҒИ

Сув парилари маликалари олдида йигилишиб ўтирадилар.

Бош пара

Урчуқни ташланглар энди, сингиллар.
Қуёш ботди, ой ярқирар самода.
Сув юзига ўйнагали чиқинглар.
Ҳечкимсага букун озор берманглар:
Йўловчини асло ўчактирмангиз,
Ут, лой блан сув лойқатиб сиз яна
Балиқчилар тўрин оғир этмангиз.
Балиқлардан эртак айтиб сув сари
Болаларни асло бошлай кўрмангиз...

(Кичкина сув париси киради)

Қайда эдинг?

Қ и з и

Чиқиб эдим қирғоққа,
Бобомнинг олдига. У қачонлардир
Дар'ёга, биз томон сочиб юборган
Пулни йиғиб бер деб, ҳамон қистайди.
Жуда кўп аҳтардим; аммо пул нима —
Ўзим ҳам билмайман ва лекин унга
Дар'ёнинг тагидан бир ҳовуч асл
Чиғаноқ тошлардан чиқариб бердим.
У жуда шод бўлди.

Сув париси

Телба қурумсоқ!

Сенга сўянаман энди, жон қизим,
Бу кун қирғоқларга биров келади,
Қутиб тур, қаршила; қизим пешвоз бўл.
У бизга яқиндир. У одам сенинг
Отанг, қизим.

Қизи

Билдим, ҳов сендан кечиб
Ўзга хотин блан бўлиб кетганми?

Сув париси

Ўша. Уни маҳкам қучиб эркала.
Туғилганинг ҳақда мендан билганинг,
Эшитганларингни ҳаммасини айт;
Меним тўғримда ҳам унга сўзлаб бер.
Онаниг унутганми, дея сўраса,
Айт: ҳамон ёдимда, ҳамон севаман.
Ҳамон кўз тутаман, қизим, уқдингми?

Қизи

Оҳ, уқдим.

Сув париси

Бор, жўна.

(Елғиз)

Мен ҳушдан кетиб
Таҳқирланган, ма'юс ҳолда ўзимни
Днепрга ташлаб, сувнинг остида
Қудратли, совуқ қон, сув қизи бўлиб
Кўз очдим ва шундан бери доимо
Интиқом йўлини ўйлайман, букун
Интиқом соати етган ўхшайди.

ҚИРҒОҚ.

К н я з ь

Мени бахтиёр ғойиб бир қудрат
Ҳазин қирғоқларга ҳадеб тортади.
Мозини эслатар бу манзаралар:
Эркин ёшлигимнинг севимли, лекин
Аччиқ қиссасини хотирга солар.
Бир замонлар қайноқ, озод муҳаббат
Қаршимга чиқарди шу ерда пешвоз;
Бахтли-дим. Мен тентак! Шу қадар осон
Ўзимнинг бахтимдан ўзим кечдим воз.
Кечаги учрашув менинг кўнглимда
Ғамгин орзуларни қўзғатиб қўйди.
У нақадар мудҳиш! Бечора падар!
Агар букун уни учратсам бунда,
Ўрмонни бутунлай ташлаб кетишга
Унатиб қарарман, у, балки, кўнар,
Бизникига кўчар...

(Кичик сув қизи қирғоққа чиқади)

Тушимми, ўнггим?!

Қайдан пайдо бўлдинг, севимли фарзанд?

